

söz öncesi iletişimin desteklenmesi-1

Dr. Meral Çilem Ökcün Akçamuş

- Dil gelişimin içinde yer alan ve öncülü olan erken dönem sosyal iletişim becerileri, normal gelişim sürecinde, ebeveyn etkileşim örüntüleri içinde kendiliğinden gelişen bir süreçtir.
- Gelişimsel geriliği olan çocuklar ve gelişimsel gerilik riski olan çocuklar, bu becerileri kendiliğinden kazanma sürecinde sorunlar yaşayabilirler

- Erken dönem sosyal iletişim becerilerinin kazanımında sorun yaşayan tanı verilen guruplar.
 - Zihin Engeli,
 - İşitme Engeli,
 - Otistik spektrum bozukluğu,
 - Gecikmiş dil
 - Vb.

- Risk grupları kimlerdir?

- Yoksun bir sosyo-kültürel çevre

- Yanıt verici etkileşimlerin sınırlı olduğu ya da olmadığı ortamlar.

- Doğal 6đretim tekniklerindeki doğal bağlamı 6đretim için temel olan ve doğal olarak ortaya çıkan olanakları kullanan y6ntemlerdir.
- Sosyal etkileşim becerileri doğal ortamlarda kullanılan ve doğal ortamlar içinde doğal etkileşim 6r6nt6leri ile gelişen beceri ve davranışlar b6t6n6d6r.
- Bu davranışların kullanıldığı bağlamlar içinde 6đretilmesi 6nemlidir.
 - kullanımı, genellenmesi ve dolayısıyla akıcılığı ve kalıcılığı desteklenir.

- Doğal öğretim yöntemleri

- çocuğun ilgisi izlenilir. Çocuğun başlattığı etkileşimler, oyunlar ya da çocuğun ilgilendiği oyuncaklar ve nesnelere etkileşim fırsatı yaratmak için kullanılır.

- çocuğun başlattığı etkinlikler ve oynadığı oyunlar dil girdisi vermek için kullanılır.

- Çocuklar etkileşimler sonucunda doğal pekiştiricilerle ödüllendirilir.

Öğretimin planlanması

1. Çocuğun hangi iletişim evresinde olduğunu karar verilmesi gerekir.

Hangi İLETİŞİM evresinde

- 1. aşama (0-3 ay)- refleksif dönem
- 2. aşama (3-8 ay)-amaçlı iletişim öncesi dönem
- 3. aşama (6-12 ay)- sembol öncesi- amaçlı iletişim dönemi
- 4. aşama (12-18 ay)- uzlaşma dayalı sembol öncesi davranışlar
- 5. aşama (12-24 ay)- sembolik amaçlı iletişim davranışları dönemi
- 6. aşama (24 ay sonrası) etkin dil kullanılan sembollerin birleştirildiği dönem.

2. Çocuğun sosyal İLETİŞİM becerilerinin değerlendirilmesi

- Çocuğun içinde bulunduğu iletişim evresine uygun olarak çocuğun sosyal iletişim becerilerini değerlendirmek gerekir.
 - Oyun
 - Jestler
 - Ortak dikkat başlatma-yanıtlama
 - Davranış düzenleme
 - Sosyal etkileşim
 - Taklit
- Değerlendirme tamamlandıktan sonra.....

Öğretimin planlanması

- Değerlendirme sonuçlarına göre çocuğun hangi sosyal iletişim davranışlarını edinmeye gereksinimi olduğu belirlenir
 - Sosyal katılım
 - Dil
 - Sosyal taklit
 - oyun

Sosyal katılım

- Çocuğun diğer bireylerle etkileşim için ürettiği göz teması, beden hareketleri ve jestlerdir.
 - Jest türleri
 - davranış düzenleme
 - Ortak dikkat
 - Sosyal etkileşim jestleri
 - Göz teması
 - ikili
 - Üçlü
- Bu derste öğretim amacımız çocuğun spontan olarak bu iletişim amaçlarını kullanmasıdır.

Dil

- Çocuğun diğer bireyle iletişim kurmak için ürettiği sesler, heceler, kelimeler ve ilişkili somut sembollerdir.
- Çocuklar dili istemek, reddetmek, dikkat çekmek, yorumlamak, paylaşmak ve tepki vermek gibi bir çok nedenle kullanırlar.
- Bu ders kapsamında amacımız çocuğun spontan olarak kelimeleri kullanmasıdır.

Sosyal taklit

- Taklit becerileri önemlidir.
- Sosyal taklidi çocuklar yeni becerileri öğrenmek ve diğer bireylerle iletişim kurmak için kullanırlar.
- Çocuk sosyal olarak taklit etmeye başladığında bir çok alandaki becerileri de desteklenebilir.

oyun

- Oyun sosyal iletişim davranışlarından biridir ve diğer sosyal iletişim davranışlarının ve dilinde gelişiminde önemlidir
 - Sembolik düşünme-dil ilişkisi
 - Problem çözme becerileri
 - Hayal gücü,
 - Kaba motor ve küçük kas motor becerileri
- Bebekler ve küçük çocuklar yetişkinle ve birbirleri ile oyun içinde etkileşime girerler.

Öğretim

- Çocuğun liderliği izlenir
- Çocuğun iletişime girmesi için olanaklar yaratılır
- Çocuğun iletişime girmesi için beklenir
- Çocuğun performansından daha karmaşık bir etkileşim davranışı (oyun, taklit, dil) girdisi verilir.
- Çocuğun gereksinim varsa daha destekleyici yardım verilir
- Çocuğun tepkisine genişletilerek dönüt verilir.

Örnek...

- Öğretmen çocuk yemek yerken ona katılır
- Öğretmen çocuğa meyve suyunu gösterir
- Öğretmen bekler, çocuk meyve suyuna uzanır
- Öğretmen ne istediğini sorar. Çocuk meyve suyuna uzanmaya devam eder.
- Öğretmen meyve suyunu göz hizasından geçirir ve çocuğun gözlerini yakalar.
- Öğretmen meyve suyu istiyorsun diyerek meyve suyunu çocuğa verir.

Etkileşimsel Öğretim teknikleri

1. Öğretim ortamını düzenlenir

- Rutin etkinlikler planlanır
 - Dersin başında selamlaşma etkinliği
 - Her etkinliği sonunda bitti vb rutin bitirme etkinliği
 - Şarkı vb.
- Tanımlanmış bir oyun alanı ve oyun saati oluşturulur.
- Oyun alanı dikkat dağıtıcı materyallerden temizlenir
- Oyuncaklar çocuk sıkıldıkça değiştirilir.
 - Sadece bir grup oyuncak ile oynatılarak oyuncaklar 2-3 haftada bir değiştirilir.

2. ÇOCUĞUN LİDERLİĞİNİN İZLENMESİ

2 Çocuğun liderliği izlenir

- Çocuğun liderliğini izlemek doğal Ğretim yöntemlerinin temelini oluŐturmaktadır.
- Bu teknikle çocuğun oyuncak yada etkinliği seğmesine izin verilir. Böylece katılımı ve motivasyonu sağlanmış olur.

2. ÇOCUĞUN LİDERLİĞİNİN İZLENMESİ

- a) ocuğun etkinliği semesine izin verilir. ocuk ouncağı seçtikten sonra oyuncakla oyun kurması için beklenilir. Beklenerek ocuğun oyun baŐlatmasına ve oyuna liderlik etmesine izin verilmiŐ olunur.
- b) ocukla yüz yüze bir pozisyonda durulur. Yetişkin, ocuğun kendisiyle kolaylıkla göz teması kurabileceği, kendisinin ne yaptığını görebileceği bir pozisyonda durmalıdır. ocuk bu pozisyonla aynı zamanda yetişkinin ne yaptığınızı izleyebilir.

2. ÇOCUĞUN LİDERLİĞİNİN İZLENMESİ

- c) Çocuğun oyununa katılır. çocuğa oyun içinde yardım edilir yada oyunun partneri olarak katılır. çocuğun reddetmesi durumunda iletişimsel olarak uygun davranış sergilenir. Çocuğu yönlendirmekten kaçınılmalıdır.

d) Oyun üzerine yorumlar yapılır. bununla birlikte soru sorulmaz ve yönerge verilmez. Öğretmen kendi yaptıkları ve çocuğun yaptıkları üzerine yorum yapabilir.

2. ÇOCUĞUN LİDERLİĞİNİN İZLENMESİ

- e) ocuk sizinle iletişime girmesi için bekleyin. Çocuğa öncelikle değerlendirme için hiç yönlendirme yapmayın sadece bekleyin. Ortaya çıkardığı ilk iletişim davranışı çocuğun spontan iletişim biçimidir.
- Durum kontrol altında tutulur. Çocuğun problem davranışlarına ve zarar verici davranışlarına izin verilmez.

ÇocuGun liderliGini izleme ipuçları

- Oyuncakla oyun

1. Çocuğun oynayabileceği sevebileceği oyuncakları hazır bulundurun. Mümkünse sizin katılımınızı kolaylaştıracak oyuncaklar seçin.
2. Yaratıcı olun. Çocukların sadece oyuncaklarla değil birçok nesne ile oynayabileceğini aklınızda bulundurun.

ÇocuGun liderliGini izleme ipuçları

- Kaba motor oyunlar

1. çocuk kaba motor oyunları seviyorsa çocuğu liderliğini izleyin. Bu ilgileri ile oyun oluşturmaya çalışın. gıdıklama, kovalamaca, zıplama, çekiştirme vb.

2. bu etkinliklerde çocukla etkileşime katılmaya dikkat edin. Sallanan bir çocuğun önünde durup iki, üç kere itip sonra etkileşim için beklemek gibi eylemler gerçekteştirin.

Çocuğun liderliğini izleme ipuçları

- Duyusal oyunlar

- 1. EĞer ocuk duyusal keşfetme oyunlarından hoşlanıyorsa yine çocuğun liderliğini izleyin. ocuğuda katacak biçimde etkinliğe katılın. sıra alarak işiği kapatıp açmak, su ile oynamak kum ile oynamak vb.

3. Çocuğun hareketleriniN taklit EDİLMESİ

- ocuğu hareketlerini taklit etmek çocuğun yetişkinle etkileşime girmesini sağlar.
- Çocuğun konuŐmasının ya da sesletimlerinin taklit edilmesi spontan dil ve sesletimlerin geliŐmesine yardım eder.
- ouk taklit edilirken öncelikle liderliği izlenir ve etkinliği seğmesine izin verilir. Yetişkin ocuğun kendini görebileceği Őekilde ocukla karŐılıklı pozisyon alır daha sonra çocuğun eylemleri ve sesletimleri taklit edilir.

3. Çocuğun hareketleriniN taklit EDİLMESİ

1.OYUNCAKLA OYUNUN TAKLİT EDİLMESİ: ocuk oyuncakla ne yapıyorsa taklit edilir. Aynı iki oyuncuĐa sahip olmak gereklidir. ocuk araba sűrűyorsa yetiŐkinde diĐer arabayı sűrer.

2. JESTLERİN VE VŪCUT HAREKETLERİNİN TAKLİT EDİLMESİ

ÇocuĐun űrettiĐi jestler ve bedensel eylemler taklit edilir. ocuk bu taklit iŐlemi ile hareketlerinin anlamlı olduĐunu ve yetiŐkinin hareketlerini etkilediĐini anlar.

3. Çocuğun hareketleriniN taklit EDİLMESİ

- 3. SESLETİMLERİN TAKLİT EDİLMESİ

ocuk konuşmuyorsa çocuğun tüm sesletimleri ve kelimeleri taklit edilir. ocuk sözdel dile sahipse sadece oyunla ilişkili olan ifadeleri taklit edilir.

SADECE UYGUN DAVRANIŞLAR TAKLİT EDİLİR.

3. Çocuğun hareketleriniN taklit EDİLMESİ

- Davranışların taklit edilmesi davranışları artırır. bu nedenle uygun olmayan davranışlar taklit edilmez.
- Problem davranışların yada istenmeyen davranışların istenen davranışlarla birarada olduğu durularda ise şekillendirme yapılır. Çocuk zorlanılmaz sadece model olunur.

Çocuğun taklit edilmesi için ipuçları

- Çocuğun eylemleri başlangıçta basitçe taklit edilirken daha sonra abartılarak taklit edilir. Bu durum çocuğun daha fazla ilgilenmesini sağlayabilir.
- Yiyecek yerken çocukla aynı tabaktan aynı ıranda alınarak ve sesler çıkarılarak yenilebilir.
- Çocuk bir süre taklit edildikten sonra çocuk yetişkine dikkatini verdiğine taklit edilen davranışın üstüne davranış eklenebilir.

4. Canlı ve neşeli olmak

- Hareketli canlı ve neşeli olmak çocuğun motivasyonunu artırır ve etkileşimi daha eğlenceli hale getirir
- Canlı ve neşeli olmak, çocuğun etkinliğe ilgisini ve katılımını artırır
- Canlı ve neşeli olmak size sözel olmayan iletişim formlarını kullanmanız için olanak sağlar.

4. Canlı ve neşeli olmak

- 1. Etkinlikle ilgili coşkulu davranmak.
 - Çocuğun seçtiği etkinlikler eğitimci için eğlenceli yada ilgi çekici olmayabilir. Özellikle tekrarlayıcı etkinlikler sıkıcı olabilir. Eğitimci heyecanlanmış ve coşkuluymuş gibi davranırsa çocuk etkinliği paylaşmaya daha istekli olur. Ü
 - Bu durum çocuğun sosyal katılımını artırır.
 - Yetişkin devam eden etkinliği yeni yollarla yapabilir ve eğlenceli olmasını sağlayabilir. Bu çocuğun yeni yollarla oynamasını ve bu yolları denemesini teşvik edebilir

Canlı ve neşeli olmak

- 2. abartılı jestlerin kullanılması
 - Konuşurken jestleri abartarak kullanmak anlamın daha belirgin olmasını sağlar
 - Çocuğun yorumlaması kolaylaştırır.
 - Jest modeli olunur.

Canlı ve neşeli olmak

- 3. Abartılı yüz ifadeleri kullanmak
 - Yetişkin sohbetlerinin anlamını taşıyan abartışı yüz ifadeleri kullanır. Mutlu ise belirgin biçimde gülümser, ellerini çırpar ve çocuğa gerçekten mutlu olduğunu gösterir
 - Sıkılmak, yorulmak, canının acıması şaşırma gibi ifadeler için aynı süreç kullanılır.
 - Abartılı yüz ifadeleri kullanmak çocuğa bağlamı anlaması için ek bir bilgi sağlar
 - Çocuk bu ifadelerin anlamları olduğunu anlar.

Canlı ve neşeli olmak

- 4. sesletimlerin kullanılması

- Konuşmanın hızı, tonunu değiştirmek çocuğun ilgisini çeker.
- Fısıldama abartılı sesletimler kullanma çocuğun etkileşime katılmasını sağlayabilir.
- Çocuğun dikkatini çekmek için oo aa ay gibi şaşırtma sesi gibi sesler kullanılır.
- Bu tür sesletimler çocuğun dikkatini yüzünüze yönlendirmesini sağlar.

Canlı ve neşeli olmak

- 5. Beklemek: çocuğun yüzüne beklenti fadesi ile abartılı jestler ile bakılır.
 - Gıdıklama, ce oyunu yakalamaca gibi oyunlarda bu strateji sıklıkla kullanılır.
 - Bekleme çocuğun iletişime girmesini, oyuna devam etmesini destekler.
- ** çocuğun durumuna göre etkinlikteki neşeli ve canlı ifadelerinizi sadeleştirilir yada abartılır.

Canlı ve neşeli olmak-ıpuçları

- Oyuncakla oyun: oyun süresince duygu ifadeleri abartılı kullanılabilir. Örneğin bebek düşerse ayy eli acıdı denilerek abartılı üzülme ifadesi kullanılabilir.
- Şarkı ve sosyal oyunlar: çocuk müzikten hoşlanıyorsa hareketleri ile birlikte çocuk şarkıları söylenir (kırmızı balık, kurbağa)
- Günlük etkinlikler: günlük etkinlikler süresince nasıl hissedildiğine ilişkin abartılı ifadeler kullanılır. farklı oturumlarda ses özelliklerinizi değiştirilir.

Canlı ve neşeli olmak-ipuçları

- Öyküler: kitaba bakarken ve paylaşımlı okurken abartılı ifadeler kullanılır. örneğin sayfada bir yiyecek resmi varsa yermiş gibi yapılır.
- Yemek zamanı: çocukla yemek yerken yemeklerin tatlarına ilişkin abartılı ifadeler kullanılır.
- Aileye banyo zamanın gibi rutinlerde etiketleme yapmaları, abartılı jest kullanmaları önerilir. Yatma zamanında rutinleri kullanmaları önerilir.

4. Dil için model olma ve genişletme

- Yetişkinin ne söylediği ve nasıl söylediği çocuğun dil gelişimini önemli derecede etkiler.
- Dil için model olma: çocuğa dilin belirli bileşenler, gösterilir.
- Genişletme: çocuğun iletişim biçimi genişletilir ve dolayısıyla çocuk iletişim için kullanılan daha gelişmiş biçimleri görmüş olur.

4. Dil için model olma ve genişletme

- Model olma ve genişletme çocuğun ilgileri izlenilerek kullanılır.
- Bu stratejilerin kullanılması, çocukların yeni kelimeler, yapılar ve dil işlevleri (selamlaşma, dikkat çekme, isteme, protesto etme, paylaşma, yorumlama) öğrenmelerini sağlar.
- Bu teknikle çocuk eylelerinin bir anlamı olduğunu ve çecreden tepki aldığını öğrenir.

4. Dil için model olma ve genişletme

- Model olma ve genişletmede altı önemli nokta vardır.
 1. Çocuğun eylemlerinin anlamı konuşma ile verilir.
 2. Dil çocuğa uygun kullanılır
 3. Çocuğun ilgilendiği nesne ve etkinlik üzerine model olunur.
 4. Çocuğun ifadeleri genişletilir.
 5. Odaklanmış uyarım kullanılır.
 6. Sorulardan kaçının.

4. Dil için model olma ve genişletme

- 1. Çocuğu eylemlerinin anlamları üzerine ifadeler kullanılır.
 - Bazı çocuklar diğerleri ile iletişim davranışlarını kullanmazlar. Bu çocuklar amaçlı iletişim öncesi evrededir.
 - Bu çocukların davranışlarına amaçlıymış gibi karşılık verilir. Davranışlarına amaçlıymış gibi karşılık verilmesi çocuğa eylemlerinin anlam taşıdığını farketirir.

4. Dil için model olma ve genişletme

- Örneğin, çocuk amaçlı iletişim içermeyen, amacı olmayan bir ses çıkarsa da yetişkin bağlamdan çocuğun isteğini anlayıp amaçlıymış gibi davranır.
- Çocuğun istekleri bağlamdan ve çocuğun hareketlerinden anlaşılmaya çalışılır.
- Çocuğun sesletim ve davranışları anlam taşıyormuş gibi davranılır ve çocuğa eylemlerin ve seslerin anlam taşıyabileceği kavratılır.

4. Dil için model olma ve genişletme

- Çocuk oyuncakla olağan olmayan bir yolla yada işlevi dışında oynuyorsa çocuğun eylemlerine anlam verilir. (örneğin bloğu elinde tutan çocuğa bloğu sakladın demek)

4. Dil için model olma ve genişletme

- 2. kullanılan dil çocuğun seviyesine göre uyarlanır.
 - Bir çok dil gelişim sorunu olan çocuk konuşmanın hızlı kullanılmasından kaynaklı anlamakta zorluk yaşamaktadır.
 - A) kullandığınız dili basitleştirilir. Çocuğun kullnadığı dil seviyesine ve içinde bulunduğu dil gelişim evresine uygun dil kullanılır.
 - Çocuğun kullandığı dil seviyesinin bir adım üstünde dil kullanın. (tek kelime, iki yapı kelime)

4. Dil için model olma ve genişletme

- 2. kullanılan dil çocuğun seviyesine göre uyarlanır.
 - B) yavaş konuşulur. Yatışkin yavaş konuştuğca çocuğun kelimeleri ve anlamı anlaması kolaylaşır.
 - C) önemli kelimeler vurgulanır.
 - D) tekrarlayıcı olmak: aynı dil yapıları yada kelimeler defalarca kullanılır.
 - E) jestler ve görsel ipuçları kullanılır.

4. Dil için model olma ve genişletme

- 3.çocuğun ilgisi çerçevesinde model olunur
 - Çocuğun ilgilendiği etkinlikler ve nesnelere çerçevesinde konuşulur.
 - İki yolla yapılır
 - 1) paralel konuşma: çocuğun gördüğü, yaptığı, duyduğu şeyler üzerine yorum yapılır, konuşulur ve etiketleme yapılır.
 - 2) kendi kendine konuşma : çocuk yetişkine dikkatini vermişken ve izlerken yetişkin kendi yaptığı şeyler üzerine konuşur.

4. Dil için model olma ve genişletme

- 4. Çocuğun ifadeleri genişletilir.
 - Çocuğun kullanımları yeni kelimeler eklenerek, daha uygun gramer yapısı kullanılarak yada sözdizimi yapısı kullanılarak tekrar edilir.
 - Çocuğun kullanımları yeni kelime ve kavramlar eklenerek de genişletilebilir.

4. Dil için model olma ve genişletme

- 5. odaklanmış uyarım uygulanır.
- Çocuğa uygun kelimeler , jestler, kalıplar ve yapılar seçilir bir gün içinde uygun bağlamlarda 15-20 kere tekrarlanarak model olunur.

4. Dil için model olma ve genişletme

- 6. Soru sormaktan kaçınılır.
 - Soru sormak yerine yorum yapılır ve etiketleme yapılır.
 - Sorulan sorular ise çocuğu değerlendirmek amaçlı yada bilgisini ölçmek amaçlı sorulmaz.